

УДК 368.91(477)

Х. І. Штирхун, канд. екон. наук

Ю. П. Ольховик, магістр

О. П. Романенко, магістр

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ КОМПАНІЯМИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

К. И. Штырхун, канд. экон. наук

Ю. П. Ольховик, магистр

А. П. Романенко, магистр

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ КОМПАНИЯМИ СТРАХОВАНИЯ ЖИЗНИ В УКРАИНЕ

Khrystyna Shtyrkhun, PhD in Economics

Yuliia Olkhovik, Master

Oleksandr Romanenko, Master

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

FEATURES OF PROVIDING FINANCIAL SERVICES BY LIFE INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE

У статті представлені результати дослідження становлення, розвитку й сучасного стану компаній страхування життя на фінансовому ринку України. Для більш чіткого розкриття теми проаналізовано підходи різних науковців до трактування поняття «страхування життя» і коротко розглянута історія становлення зазначених фінансових установ. Розроблено загальний механізм функціонування компаній страхування життя. Виявлено головні причини скорочення кількості аналізованих організацій у нашій державі, а також виділені загальні тенденції розвитку страховиків. Проведено динамічний аналіз розміру валових страхових премій та активів досліджуваних установ. На основі отриманих даних визначено список провідних компаній зі страхування життя в Україні і, як узагальнення, описані послуги компаній та умови, на яких вони надаються споживачам.

Ключові слова: компанії страхування життя; страхувальник; фінансова установа; страхування; страхові премії; договір страхування; ринок страхових послуг.

В статье представлены результаты исследования становления, развития и современного состояния компаний страхования жизни на финансовом рынке Украины. Для более четкого раскрытия темы проанализированы подходы различных ученых к трактовке понятия «страхование жизни» и кратко рассмотрена история становления данных финансовых учреждений. Разработан общий механизм функционирования компаний страхования жизни. Выявлены главные причины сокращения количества анализируемых организаций в нашем государстве, а также выделены общие тенденции развития страховиков в настоящее время. Проведен динамический анализ размера страховых премий и активов исследуемых учреждений. На основе полученных данных определен список ведущих компаний по страхованию жизни в Украине и, как обобщение, описаны услуги компаний и условия, на которых они предоставляются потребителям.

Ключевые слова: компании страхования жизни; страхователь; финансовое учреждение; страхование страховых премий; договор страхования; рынок страховых услуг.

The article presents the results of the study of the formation, development and current state of life insurance companies in the financial market of Ukraine. For a more clear disclosure of the topic, the approaches of different scholars to the interpretation of the concept of "life insurance" have been analyzed and the history of the formation of financial institutions has been considered briefly. The general mechanism of functioning of life insurance companies has been developed. The main reasons for reducing the number of analyzed organizations in our state have been revealed, as well as general current trends of insurers development have been outlined. A dynamic analysis of gross insurance premiums and assets of the institutions under investigation has been carried out. On the basis of obtained data, a list of leading life insurance companies in Ukraine has been defined and, as a generalization, the services of companies and the conditions on which they are provided to consumers have been described.

Keywords: life insurance companies; insurer; financial institution; insurance; insurance premiums, insurance contract; insurance market.

Постановка проблеми. У всіх розвинених країнах світу компанії зі страхування життя вже дуже давно відіграють провідну роль на ринку фінансових послуг. Завдяки їхній активній діяльності з'являються можливості для вирішення багатьох макроекономічних проблем, тому що страхові компанії є одними з головних інвесторів в економіку країни. Споживачі в ролі страхувальників мають можливості забезпечити себе або своїх близьких стабільним майбутнім за рахунок співпраці з цими установами.

В Україні страховий ринок є досить молодим. Його розвиток розпочався разом із отриманням незалежності. Незважаючи на досить короткий термін, компанії страхування життя вже мають певні проблеми, які стримують їхнє подальше становлення. Нерозвинуте законодавство, відсутність сильної системи фінансового посередництва, незацікавленість держави в розвитку ринку страхових послуг, низький попит на страхові послуги та багато інших факторів, через які страхові компанії не мають можливостей для розвитку.

Для успішного функціонування таких компаній на вітчизняному ринку необхідно вжити заходів, які створять оптимальне середовище для їх існування. Розвиток страхування життя в Україні стане поштовхом до проведення економічних реформ, які сприятимуть покращенню економічного стану країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання у сфері страхування життя досліджували багато вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: О. Александрова, Г. Бадер, В. Базилевич, А. Банасінський, Л. Бойко, Н. Внукова, К. Воблий, С. Єфімов, М. Клапків, Є. Коломін, Л. Корчевська, А. Манес, С. Осадець, А. Плешков, А. Поддєрьогін, В. Райхер, Л. Рейтман, К. Турбіна, Т. Федорова, О. Худяков, В. Шахов, А. Шихов та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що є багато наукових праць, в яких описано механізм роботи компаній страхування життя, на нашу думку, ще не було чітко висвітлено і структуровано питання, що стосуються раціонального розпорядження можливостями та ресурсами страхової компанії для підвищення рівня життя населення та країни загалом. Також у працях не порушується питання стосовно того, що значна частка вітчизняних компаній страхування життя ведуть тіньовий бізнес.

Мета статті. Головною метою цієї статті є аналіз особливостей функціонування роботи функціонуючих компаній та дослідження основних послуг, які вони пропонують споживачам на ринку страхових послуг.

Виклад основного матеріалу. Страхування життя – важливий елемент соціального захисту населення, який надає страхувальнику можливість мінімізувати ймовірні ризики та одночасно збільшити свої заощадження. Страхування життя треба розглядати як перспективні вкладення коштів, які здатні забезпечити надійне та впевнене майбутнє. Існує багато різноманітних підходів до трактування цього поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність поняття страхування життя

Автор	Трактування поняття
1	2
О. І. Худяков	При страхуванні життя страховим випадком може бути подія досить приємна, радісна й навіть бажана (наприклад, одруження, повноліття). Такого роду події, зазвичай, передбачувані, а часом і просто неминучі. Унаслідок чого страхування життя не має на меті відшкодування збитків, заподіяних страховим випадком, що суперечить самій концепції страхування як економічній категорії [1]
Л. О. Бойко	Страхування життя є формою захисту від ризиків, що загрожують життю, здоров'ю. Страхування життя відноситься до накопичувального страхування, при цьому тимчасово вільні кошти акумулюються у страховому фонді та стають важливим джерелом інвестицій в економіку держави [2]
Т. А. Федорова	Під страхуванням життя прийнято вважати надання страховою компанією в обмін на сплату страхових премій гарантії виплати певної суми грошей страхувальнику або вказаній третій особі в разі смерті застрахованого або його дожиття до певного терміну [3]
С. В. Єрмасов	Страхування життя – це вид страхування, за допомогою якого здійснюється страховий захист особистих, сімейних доходів громадян або зміцнення досягнутого ними добробуту [4]
А. К. Шихов	Страхування життя як економічна категорія являє собою замкнуті перерозподільні відносини між учасниками страхування життя щодо формування страховиком за рахунок сплати страхувальниками страхових премій (внесків) та прибутку від інвестування страхових резервів цільового страхового фонду й використання його для виплати страхових сум застрахованим особам при настанні страхових випадків встановлених договорами страхування [5]

Закінчення табл. 1

1	2
С. С. Осадець	Страховання життя передбачає відповідальність страхової компанії в разі смерті страхувальника (застрахованого) під час дії договору страхування або дожиття до певного обумовленого в договорі строку. Крім того, у договорі страхування додатково може бути обумовлена відповідальність страховика і при дожитті застрахованої особи до певної події, наприклад одруження, народження дитини, а також у разі втрати нею здоров'я від нещасного випадку [6]
О. В. Александрова	Страховання життя – підгалузь страхування. Відповідальність страхової компанії полягає у виплаті твердо встановленої грошової суми при дожитті застрахованого до певного віку або його смерті протягом дії договору страхування. Договір має довгостроковий характер, оскільки укладається на кілька років або довічно [7]
Кембриджський словник	Страховання життя – це система, в якій страхувальник здійснює регулярні платежі страховій компанії в обмін на фіксовану суму грошей, яка буде виплачена йому, коли він досягне певного віку, або виплачується третій особі, яку він назвав, зазвичай, член його родини, в результаті смерті [8]
Закону України «Про страхування» (ст. 6)	Страховання життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування в разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку [9]

Послуги зі страхування життя надаються страховиками. У ролі страховика виступає страхова компанія. Страхова компанія – це юридична особа, яка бере на себе зобов'язання страховика й відповідальність сплатити страхувальнику певну грошову суму після настання страхового випадку, передбаченого договором страхування.

Для того щоб створити компанію зі страхування життя, необхідно отримати ліцензію на проведення цього виду страхування від Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Компанія, яка отримала ліцензію на страхування життя, не має права здійснювати будь-які інші види страхування. Також законодавством визначено, що мінімальний розмір статутного капіталу такої страхової компанії має становити 1,5 млн євро.

Компанії зі страхування життя завдяки накопиченню грошових коштів у вигляді страхових внесків та нагромадженні внутрішніх інвестиційних ресурсів суспільства покращують економічний стан країни. У розвинутих країнах їхня частка в інвестуванні економіки становить близько 30 %.

Отже, з огляду на всі проаналізовані визначення поняття «страхування життя», на нашу думку, компанія страхування життя – це юридична особа, що акумулює кошти страхувальників і зобов'язується виплатити певну суму в разі дожиття страхувальником до певного віку або його смерті протягом дії договору страхування та діє відповідно до умов отриманої ліцензії. Компанія страхування життя приймає на страхування ризику, пов'язані з життям і здоров'ям страхувальника.

Найперші згадки про страхування життя припадають на період античності й пов'язані з формуванням фондів грошових коштів та розподілом збитків за ризиком життя і здоров'ю людини. Взаємні каси римських професійних і військових колегій вважаються першими прототипами страхових компаній зі страхування життя. Їх основною метою була допомога своїм членам у складних життєвих ситуаціях, а також підтримка сімей померлих членів. Фінансувались колегії на основі вступних внесків чи періодичних щомісячних внесків. У разі настання нещасного випадку з будь-яким членом колегії, його сім'ї виплачувалася сума підтримки та кошти на поховання. Але у випадку фіксації факту несплати щомісячного внеску всі виплати скасовувались. У часи середньовіччя компанії страхування життя існували у вигляді ремісничих цехів та гільдій. Матеріальна допомога надавалася учасникам таких колективів та їхнім сім'ям в разі настання нещасного випадку, хвороби або смерті. Якщо в цеху чи гільдії виникав збиток, він розподілявся і відшкодовувався колективно [10].

В Європі поява й розвиток страхування життя припадає на період XVII-XVIII ст. як доповнення до морського страхування. Тепер разом зі страхуванням корабля та його вантажу відбувалося ще й страхування життя капітана корабля. Важливим досягненням цієї епохи треба відзначити події 1663 року, коли англієць Джеймс Додсон створив власне товариство зі страхування життя і зібрав дані за різними кладовищами Лондона. На основі отриманої інформації він провів розрахунки і визначив середній вік померлих та їх загальну чисельність за рік. Отримана статистика була покладена в основу для розрахунку страхових премій [11].

Перша компанія зі страхування життя мала назву «Суспільство гідного життя» і була створена у 1740 році. У 1762 році виникла страхова компанія під назвою «Суспільство справедливого страхування життя». У 1765 році вона була офіційно зареєстрована як товариство взаємного страхування, яке здійснює страхування життя і дотепер [10].

У 1774 році в Англії був прийнятий закон про страхування, який і донині є частиною сучасного законодавства країни. В інших країнах компанії страхування життя почали з'являтися дещо пізніше:

- 1827 рік – Німеччина;
- 1829 рік – Франція;
- 1830 рік – США [12].

У радянські часи була державна монополія на страхування життя. В Україні до 1992 року «Держстрах СРСР» залишався єдиною страховою компанією. І лише після здобуття незалежності та усунення монополії держави в країні почали з'являтися недержавні страхові компанії, які й поклали початок розвитку національного ринку страхування. Перші компанії зі страхування життя з'явилися в 2000 році [13].

Відносини між страховою компанією та страхувальником засвідчуються укладеним договором страхування. Посилаючись на Закон України «Про страхування» договір страхування є письмовою угодою між страховиком і страхувальником, за якою страховик бере на себе зобов'язання в разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату або відшкодувати збиток у межах страхової суми страхувальникові чи іншій особі, на користь якої укладено договір страхування (надати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені терміни та виконувати інші умови договору [9].

Загальний механізм функціонування досліджуваних фінансових установ наведений на рис. 1.

Ефективне функціонування компаній страхування життя забезпечується продуктивною роботою різноманітних механізмів такої компанії, а саме: маркетингового, технологічного, фінансового, організаційного, операційного, цілеорієнтаційного та адміністративного, інформаційного (рис. 2).

Рис. 2. Механізм функціонування компаній страхування життя

Джерело: складено авторами на основі [14].

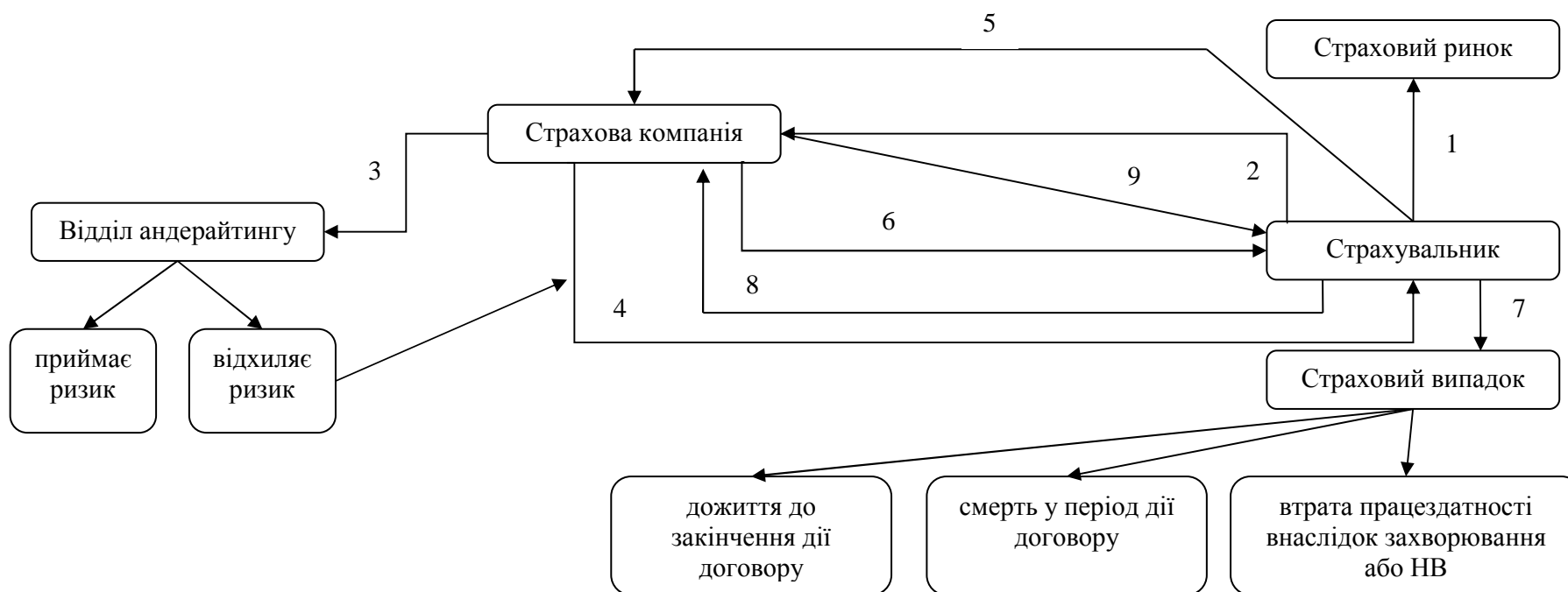

Рис. 1. Механізм функціонування компанії страхування життя

Примітка:

- 1 – Страховальник проводить аналіз ринку страхування, досліджує показники роботи страхових компаній і обирає одну з них.
- 2 – Страховальник подає до страхової компанії заяву, яка засвідчує його намір та бажання вступити у відносини.
- 3 – Аналіз ризику, який приймається на страхування. Після проведеного аналізу страхова компанія або приймає ризик на страхування, або відхиляє його. У разі прийняття позитивного рішення страховик має намір укласти договір страхування і, таким чином, забезпечує страховальнику захист та інвестиційний дохід. Середня величина доходу коливається в межах від 12 до 16 %. Спираючись на Закон України «Про страхування» гарантований страховий дохід становить 4 % [9].
- 4 – Страхова компанія укладає зі страховальником договір страхування.
- 5 – Страховальник сплачує страховий внесок.
- 6 – Страхова компанія надає страховальнику страховий поліс, який підтверджує укладання договору страхування.
- 7 – Настання страхового випадку.
- 8 – Страховальник має повідомити страхову компанію про настання страхового випадку.
- 9 – Виплата страховою компанією страхового відшкодування.

Джерело: складено авторами.

Маркетинговий механізм полягає в дослідженні зовнішнього та внутрішнього середовища організації, тобто аналізу конкурентів, сегмента послуг, які вони надають, попиту населення на ці послуги, цінової політики. Також сюди відноситься пошук нових сучасних шляхів продажу страхових продуктів та розробка реклами.

Основна мета технологічного механізму – створити ефективну методику продажу страхового продукту. Для цього необхідно визначити цільову аудиторію та найвигідніші канали збуту.

Фінансовий механізм – формування, розподіл і використання фінансових ресурсів страхової компанії за допомогою фінансових методів та важелів.

Організаційний механізм має на меті формування організаційної структури компанії. Встановлюються методи управління й контролю, визначається порядок підпорядкування.

Суть операційного механізму полягає в аналізі окремих функціональних блоків, що дає можливість оцінити ефективність виконання різних процесів.

Цілеорієнтований механізм – це встановлення місії, цілей, принципів, завдань та шляхів їх досягнення у страховій компанії.

Адміністративний механізм – забезпечення роботи таких відділів, як юридичний та бухгалтерія.

Інформаційний механізм полягає у зборі інформації про функціонування компанії та всього ринку загалом, і поданні її до керівництва для аналізу, прогнозування та планування майбутньої діяльності.

Говорячи про страхування життя треба розглядати чотирьох діючих суб'єктів – страховик, страхувальник, застрахована особа та вигодонабувач (табл. 2).

Таблиця 2

Суб'єкти, що є учасниками процесу страхування життя

Суб'єкт	Завдання
Страховик	Страхова компанія, яка надає страховий захист
Страхувальник	Сплачує страховику внески, забезпечуючи собі таким чином гарантію отримати страхові виплати в результаті настання страхової події
Застрахована особа	Об'єкт страхування, який потребує захисту
Вигодонабувач	У результаті настання страхової події, отримує виплати, гарантовані укладеним договором страхування

Джерело: складено авторами.

Компанії страхування життя пропонують страховий захист з таких видів страхування, як ризикове, накопичувальне та змішане страхування.

Ризикове страхування – вид страхування, за якого страховик сплачує страхові виплати у випадку втрати працездатності або смерті страхувальника. Накопичувальне страхування означає дожиття застрахованою особою до певного віку, і тільки потім отримання нею страхових виплат. У разі смерті страхувальника кошти отримує його спадкоємець. Змішане страхування являє собою поєднання характерних рис ризикового та накопичувального страхування. Також цей вид може включати в себе страхування від нещасних випадків.

Враховуючи специфіку своєї діяльності, кожна компанія страхування життя формує страхові резерви. Вони необхідні для того, щоб у майбутньому забезпечити платоспроможність фінансової установи – можливість виплачувати страхові суми та страхове відшкодування.

В усіх розвинених країнах світу компанії страхування життя є важливим суб'єктом фінансового ринку. Завдяки їх існуванню населення має змогу накопичувати кошти, забезпечувати собі захист та впевненість у завтрашньому дні.

В Україні ситуація є протилежною – розглянуті фінансові посередники мають низьку популярність. Але враховуючи, що в останні роки відбувається активний розвиток усіх сфер і галузей, компанії страхування життя розробляють і втілюють у життя реформи, які докорінно змінюють ринок страхування.

Враховуючи події останніх років, які відбуваються на Сході України, страхування життя набуло нового важливого значення для населення нашої країни. За словами директора департаменту компанії зі страхування життя «МетЛайф»: «Підвищений інтерес до страхування спостерігається у тих, хто так чи інакше пов'язаний з АТО на сході країни: військовослужбовців та членів їх сімей» [16].

Станом на 2016 рік на страховому ринку України функціонує 310 зареєстрованих страхових компаній, з них лише 39 здійснюють страхування життя. Зменшення кількості страхових компаній розпочалося з 2008 року, і до 2016 року їх кількість скоротилась на 34 компанії (53,4 %).

Динаміка зміни їх кількості зображена на рис. 3.

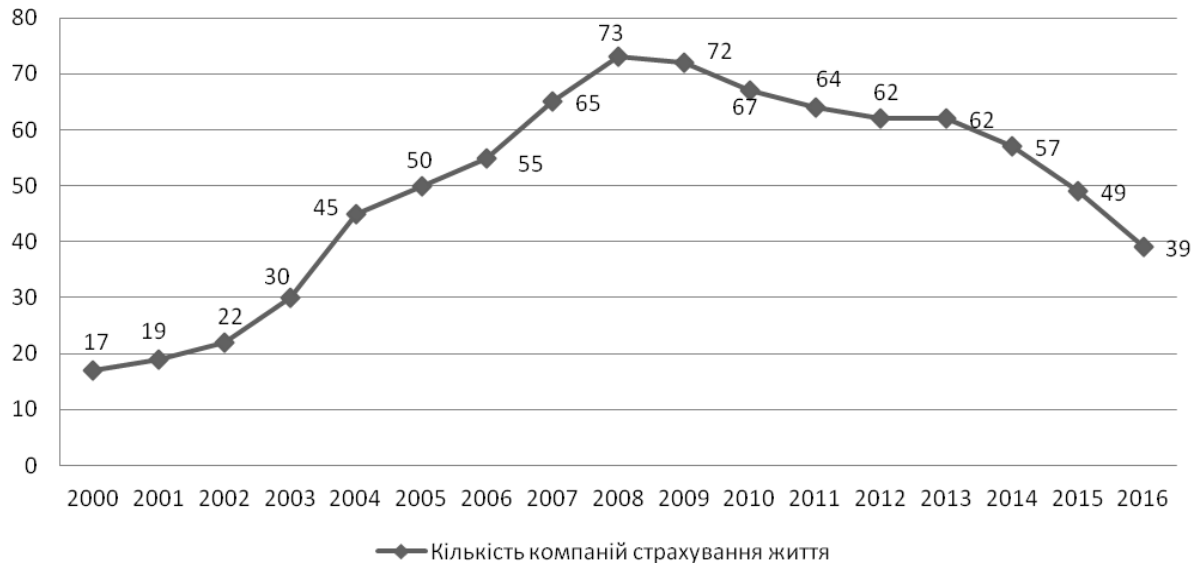

Рис. 3. Кількість компаній страхування життя

Джерело: складено авторами за даними [17].

Серед основних причин слабого розвитку компаній страхування життя, на нашу думку, слід виділити:

- недосконалу законодавчу базу;
- нестабільну політичну ситуацію в країні;
- валютні коливання;
- відсутню систему гарантування вкладених коштів;
- слабо розвинутий ринок перестрахування;
- нерозвинену систему страхового посередництва;
- низьку платоспроможність населення;
- недовіру населення до страхових компаній і т. ін.

За період з 2012 по 2016 роки валові страхові премії зросли на 946,6 млн грн, валові страхові виплати – на 336,2 млн грн (табл. 3). Зростання показників можна пояснити підвищенням обізнаності населення у сфері страхування та їхнім бажанням захистити власні заощадження шляхом купівлі полісу. Протягом останніх років надходження страхових премій зі страхування життя становить 7-8 % від загальної кількості отриманих страхових премій.

Таблиця 3

Основні показники діяльності страхових компаній життя

Страхова діяльність	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Валові страхові премії зі страхування життя, млн грн	1809,5	1809,5	2159,8	2186,6	2756,1
Валові страхові виплати зі страхування життя, млн грн	82,1	149,2	239,2	491,6	418,3

Джерело: складено авторами за даними [15].

Основними компаніями зі страхування життя, які діють на страховому ринку України, є МетЛайф, УНІКА Життя, ТАС, РЗУ Україна Життя, АСКА-Життя, ГРАВЕ Україна Життя, АХА Страхування життя, Княжа Лайф, ІНГО Україна Життя, КД-Життя (табл. 4).

Таблиця 4

Страхові премії компаній зі страхування життя, млн грн

Страхова компанія	2015 рік	2016 рік
МетЛайф	416,5	621,0
ТАС	257,6	285,8
УНІКА Життя	261,9	279,6
ГРАВЕ Україна Життя	215,6	252,5
РЗУ Україна Життя	177,8	239,5
АСКА-Життя	140,3	180,8
Княжа Лайф	73,8	85,7
АХА Страхування життя	10,7	39,7
КД-Життя	24,2	24,4

Джерело: складено авторами за даними [15].

Найбільше страхових премій, а саме 22,5 % від загальної кількості отримала СК «МетЛайф». Також ця компанія показує один із найбільших темпів приросту показників – премії зросли на 49,1 % за рік. У більшості інших компаній приріст отриманих премій становить 10-30 %.

Протягом 2016 року було застраховано 1 378 643 фізичних осіб.

Структура валових страхових премій включає премії:

- за іншими договорами страхування життя – 26,9 %;
- за іншими договорами накопичувального страхування – 60,4 %;
- за договорами страхування життя лише на випадок смерті – 12,0 %;
- за договорами страхування, якими передбачено досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку – 0,7 %.

Усі страхові компанії, крім АСКА - Життя, показали приріст своїх активів. У 2016 році активи цієї установи, у порівнянні з 2015 роком, зменшились на 1,9 %. Це можна пояснити тим, що компанії важко протистояти негативним факторам, які впливають на страховий ринок: знецінення валюти, зменшення кількості страхових компаній і т. ін. (рис. 4).

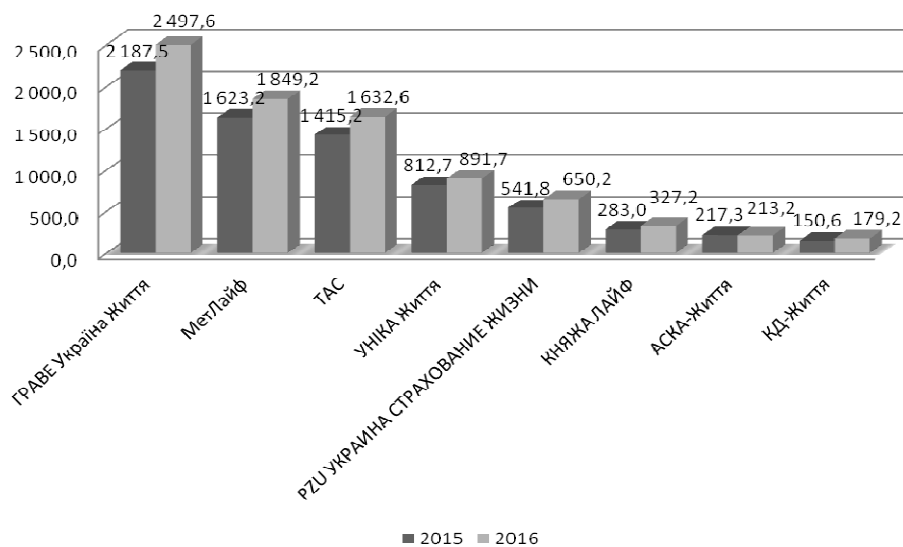

Рис. 4. Активи страхових компаній життя, тис. грн.

Джерело: складено авторами на основі [15].

Сучасний стан розвитку компаній страхування життя в Україні супроводжується такими тенденціями, як зменшення їх кількості, збільшенням величини страхових премій, збільшення кількості застрахованих осіб. Але треба зауважити, що протягом останніх років спостерігається покращення ситуації на страховому ринку України. Під активним впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів, які нині присутні в нашій державі, страхові компанії впроваджують у свою діяльність сучасні форми й методи продажу страхових продуктів.

Компаніям страхування життя, що функціонують на страховому ринку нашої держави, притаманні певні особливості:

- в Україні немає можливості створювати композитні страхові компанії, тобто компанія, що отримала ліцензію на надання послуг зі страхування життя, не може надавати послуги з ризикових видів страхування;

- нерозвинена система фінансового посередництва, і, як наслідок, менші обсяги реалізації страхових продуктів, ніж за кордоном. Страхові агенти та брокери можуть виступати додатковим каналом продажу, а також займатися розвитком страхової культури населення;

- серед усіх діючих компаній страхування життя лише приблизно третина працює на добробут економіки України, решта бере участь у створенні тіньового капіталу.

У табл. 5 наведені основні діючі компанії страхування життя в Україні та програми захисту, які вони надають.

Таблиця 5

Послуги, які надають основні страхові компанії України

1. «МетЛайф»	
Фізичним особам: Програма «Захисти своє здоров'я» Фінансова допомога у зв'язку з настанням нещасного випадку, у разі серйозної хвороби, у разі серйозної хвороби у жінок, для компенсації медичних втрат	
Програма «Забезпеч своє майбутнє» - додаткове пенсійне забезпечення та накопичення до певної значної події; - комплексні програми накопичення та захисту.	
Корпоративним клієнтам (мінімальна кількість застрахованих осіб – 10 чоловік): - хірургічне втручання; - госпіталізація застрахованих осіб; - тілесні ушкодження; - критичні захворювання; - інвалідність застрахованої особи; - смерть застрахованої особи	
2. УНІКА Життя	
«Передчасний відхід з життя» – максимальна страхова сума 200 000 тис. євро	
«Накопичуй додатковий дохід»	«Майбутнє твоєї дитини»
«Матеріальний захист сім'ї» – максимальна СС 200 000 грн; виплати в разі травми, опіків, обмороження; компенсація тимчасової втрати працездатності, виплата з виходом на інвалідність; матеріальна компенсація в разі відходу з життя.	
«Компенсація для лікування дитини» (до 15 років) – максимальна страхова сума 75 000 грн виплати в разі травми, опіків, обмороження, отруєнь; тимчасова втрата працездатності (травматизм); виплата у разі присвоєння статусу «дитина-інвалід»; матеріальна компенсація в разі відходу з життя	
ДМС – програма «Стандарт» – страхова сума 75 000 грн; «Класика» – страхова сума 125 000 грн; «Престиж» - страхова сума 175 000 грн	
3. ТАС	
Програма «Накопичення» – на 10-30 років. Фінансова підтримка у разі травми, хвороби, інвалідності тощо	
Програма «Пенсія» – програма дає можливість обрати вік виходу на пенсію, визначити розмір пенсії та строк її отримання	
Програма «Інвестиції» – інвестування в страховий інвестиційний продукт «ТАС-Інвест». «ТАС-Інвест» – це аналог популярного в країнах Європи інвестиційного продукту unit-linked, обсяги вкладень за яким сягають сотні мільярдів ЄВРО та який обирають, залежно від країни, від 10 до 90 % споживачів	

Продовження табл. 5

4. PZU Україна Життя	
Страховання життя он-лайн	
<p>- Програма «Гарантія». Страхові випадки – смерть, встановлення інвалідності 1, 2 групи, травматичні ушкодження та/або функціональні розлади, які сталися з застрахованим у результаті НВ.</p> <p>- Програма «Капітал» – страхова сума залежить від статі, віку застрахованого, обраного строку страхування та розміру страхового внеску. Розмір страхової суми за страховим випадком «дожиття» в 5 разів більший у порівнянні зі страховою сумою у разі відходу з життя з будь-якої причини. Страхові випадки - дожиття особи до закінчення строку дії договору страхування; смерть з будь-якої причини.</p> <p>- Програма «Безпека» – розмір страхової суми 20 000 грн. Страхові випадки – смерть, встановлення інвалідності I, II групи, травматичні ушкодження та/або функціональні розлади, перебування на цілодобовому стаціонарному лікуванні не менше 5 (п'яти) діб у результаті НВ – дорожньо-транспортної пригоди, що трапилась у період дії договору</p>	
Ризикові програми	
- Програма «Класична»	строк дії договору від 1 до 30 років. Мінімальна
- Програма «Партнер»	страхова сума - 25 000 грн
- Програма «Безпека» - для власників автотранспорту; строк дії договору 1 рік	
Накопичувальні програми	
Програми «Актив», «Скарбничка», «Універсал», «Магістр», «Дитина»	
Пенсійна програма	
- Програма «Рантє 10» Мінімальний розмір страхового внеску встановлюється залежно від періодичності сплати: при щоквартальній оплаті – 600,00 грн; при оплаті два рази на рік – 1000,00 грн; при щорічній оплаті – 2000,00 грн	
Пакетні страхові продукти	
реалізуються через брокерський канал продажу.	
Програми «Престиж», «Талісман», «Родинний оберіг», «Моя дитина», «Рантє»	
Програми додаткового страхування: страхове покриття за договором страхування можна значно розширити, придбавши разом із основною програмою одну або декілька програм додаткового страхування	
5. АСКА – Життя	
Програми добровільного страхування життя для дорослих та дітей:	
- скарбничка заощаджень плюс – дожиття застрахованого до кінця дії договору або смерть у результаті хвороби чи нещасного випадку;	
- захисти життя – максимальна страхова сума – 10 000 грн;	
- десять плюс - максимальна страхова сума – 10 000 грн;	
- універсальна програма накопичення;	
- скарбничка заощаджень;	
- студентський поліс	
Пенсійна програма	
«5В», «5D» - термін дії договору – не менше 7 років; програма дозволяє накопичити грошові кошти, які будуть виплачені у вигляді регулярних пенсій, а також захистити своє життя і здоров'я, включивши додаткові ризики в договір страхування	
6. ГРАВЕ Україна Життя	
Програми особистого страхування	
«Страхова економічна програма» – накопичення капіталу та страховий захист;	
«Інвест план» - накопичення капіталу;	
«Інвест план плюс» – сплата одноразової страхової премії на початок дії договору;	
«ГРАВЕ класік» – передбачає виплату подвійної страхової суми у разі смерті застрахованого внаслідок НВ чи тривалої інвалідності внаслідок НВ;	
«ГРАВЕ класік плюс» – страхування двох осіб - подружжя;	
«ГРАВЕ Універсал» – накопичення капіталу з можливістю вибрати ступінь захисту;	
«Юніор екстра» – накопичення капіталу для дитини;	
«ГРАВЕ магістр» – накопичення капіталу для навчання у ВНЗ	
Страховання настання ризиків	
«ГРАВЕ Медик» – захист за двома програмами – одночасне накопичення коштів та страхування на випадок настання ризиків	
«ГРАВЕ Підтримка» – накопичувальна програма з захистом здоров'я на випадок діагностування важкого захворювання і встановлення інвалідності 30 % і більше	
«ГРАВЕ Голд» - накопичувальна програма з виплатою страхової суми разом із резервами бонусів при досягненні 85-річного віку, а також у разі смерті протягом дії договору	

Закінчення табл. 5

7. Княжа Лайф VIG
«Захист і вигода» – має унікальну умову – часткове повернення платежу. Умови програми гарантують страховий захист протягом 12 місяців та повернення 300 грн за відсутності страхових випадків. Щорічний платіж – 1000 грн
«Європейський студент» – передбачає одночасно накопичення певної суми для майбутнього дитини та страховий захист для одного з батьків; строк страхування від 5 до 30 років
«Віденський стандарт» – дає можливість забезпечити гарантований захист життя протягом усього періоду дії договору страхування з одночасним накопиченням коштів клієнта до певної дати
«Золотий запас» – програма убезпечення життя, яка дозволяє створити гарантовану власну додаткову пенсію; строк страхування від 5 до 70 років
«Легкий старт» – програма убезпечення життя, яка дозволяє без значних початкових накопичень створити гарантовану власну пенсію; кошти на платіж першого року страхування надаються за рахунок банка-партнера на безвідсотковій основі
«Нове покоління» – накопичувальне страхування життя з фіксованою датою виплати та можливістю додаткового страхування
8. ІНГО Україна Життя
- фінансовий захист сім'ї в разі втрати годувальника;
- формування пенсійних та цільових заощаджень;
- створення заощаджень і забезпечення захисту цих заощаджень для дітей;
- забезпечення захисту доходу при втраті працездатності;
- отримання фінансової допомоги у разі виникнення критичних захворювань
9. КД – Життя
Програма «Віртуоз» – накопичення та інвестування грошових коштів
Програма «Маестро» – забезпечення стабільної пенсії, а також захист на випадок травмування чи інших пошкоджень здоров'я у разі НВ
Програма «Талант» – накопичення коштів для майбутнього дитини
Програма «Акорд» – включає виплати у разі смерті з будь-якої причини, смерть у результаті НВ, смерть унаслідок ДТП, тілесні ушкодження в разі НВ
Програма «Критичні захворювання» – фінансова підтримка в разі настання однієї з семи хвороб
Програма «Симфонія» – покриття 7 страхових ризиків: дожиття до кінця дії договору, смерть із будь-якої причини, виявлення у застрахованого «Критичного захворювання», смерть у разі НВ, I група інвалідності, тілесні ушкодження в результаті НВ
Програма «Браво» – фіксована виплата на випадок смерті
Програма «Браво» – повернення страхових премій на випадок смерті
Для юридичних осіб: «Гранд Майстер» та «Віртуоз Корпоративний»

Джерело: складено авторами за даними [18-26].

Провівши аналіз програм, які пропонують компанії страхування життя на українському ринку страхових послуг, слід зазначити, що кожна з них орієнтована на забезпечення страхового захисту у випадках смерті, дорожньо-транспортних пригод, захворювань. Вагома увага приділяється пенсійному забезпеченню та програмам, які спрямовані на створення стабільного майбутнього дітей. Слабкою стороною деяких досліджуваних установ треба вважати відсутність корпоративного страхування. Умови, за якими пропонуються розглянуті страхові продукти, у всіх компаній майже однакові.

Отже, проаналізувавши сучасний стан компаній страхування життя в Україні, слід зазначити, що їхній розвиток стримують такі проблеми:

- слабка нормативно-правова база;
- труднощі у розміщенні довгострокових страхових резервів;
- інформаційна закритість;
- низька частка фінансових посередників, що діють на ринку страхових послуг;
- недовіра населення, оскільки в разі банкрутства компанії, ніхто не гарантує повернення вкладених коштів;
- вузький асортимент страхових послуг, що надаються;
- орієнтованість на ведення тіньового бізнесу;
- неефективна система управління ризиками і т. ін.

Висновки і пропозиції. Аналіз показав, що вітчизняним компаніям зі страхування життя притаманні певні недоліки і проблеми. Розглянуті фінансові посередники розвиваються слабкими темпами і не використовують свій наявний потенціал повною мірою. Рівень попиту на страхові послуги є низьким через високий рівень недовіри споживачів до страхових компаній, яка є наслідком їхньої нечесної діяльності. Покращити ситуацію, яка вже склалася на ринку, можливо за рахунок реалізації таких заходів:

- вдосконалення законодавства, яке буде чітко регулювати діяльність страхових компаній;
- розвиток фінансового посередництва – страхові агенти і брокери є додатковим каналом продажу страхових послуг;
- створення надійного фонду гарантування вкладів для більшої впевненості споживачів;
- розширення асортименту страхових послуг, спираючись на іноземний досвід;
- забезпечення фінансової стабільності компанії за рахунок правильно розрахованої вартості страхових послуг та ефективної тарифної політики;
- забезпечення якості страхових послуг, що надаються, для відновлення довіри населення.

Передусім у покращенні ситуації має бути зацікавлена держава, оскільки вона має розглядати компанії страхування життя як нове джерело додаткових коштів та інвестицій.

Список використаних джерел

1. Худяков А. И. Страхование право. Санкт-Петербург: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. 691 с.
2. Бойко Л. О. Сучасні тенденції розвитку страхування життя в Україні. *Фінансові послуги*. 2017. № 2. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jsui/bitstream>.
3. Страхование / под ред. Т. А. Федоровой. 3-е изд., перераб. і доп. Москва: Магистр, 2008. 1006 с.
4. Ермасов С. В., Ермасова Н. Б. Страхование. 2-е изд. перераб. і доп. Москва: Высшее образование, 2008. 613 с.
5. Шихов А. К. Страхование. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 431 с.
6. Страхування: підручник / кер. авт. кол. та наук. ред. С. С. Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2002. 599 с.
7. Александрова Т. Р., Мерещякова О. В. Коммерческое страхование (справочник). Москва: Институт новой экономики, 1996. 254 с.
8. Кембриджський словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org>.
9. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
10. Історія виникнення компаній страхування життя. URL: <http://www.sk-ridna.com.ua/home/913--400-.html>.
11. Страхування життя та пенсій. URL: http://pidruchniki.com/18421120/strahova_sprava/strahuvannya_zhittya_pensiy.
12. Кривицька О. Р. Еволюція страхування життя. *Наука й економіка*: [науково-теоретичний журнал ПВНЗ «Хмельницький економічний університет». 2012. № 4. С. 94–101.
13. Історія страхування. URL: <http://sk-spas.com.ua/allOfInsurance.php>.
14. Роменська А. Механізми ефективного управління страховою компанією. *Збірник наукових праць «Економічний аналіз»*. 2011. Вип. 8. Ч. 1. С. 307–311.
15. Форіншурер. URL: <https://forinsurer.com>.
16. Лужна Х. М. Сучасний стан страхового ринку страхування життя в Україні. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=293814>.
17. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: www.dfg.gov.ua.
18. Офіційний сайт компанії «МетЛайф». URL: <http://www.metlife.ua>.
19. Офіційний сайт компанії «УНІКА Життя». URL: <https://uniqa.ua/ua>.
20. Офіційний сайт компанії «ТАС». URL: <http://www.taslife.com.ua>.

21. Офіційний сайт компанії «PZU Україна Життя». URL: <https://www.pzu.com.ua>.
22. Офіційний сайт компанії «АСКА - Життя». URL: <http://aska-life.com.ua/uk>.
23. Офіційний сайт компанії «ГРАВЕ Україна Життя». URL: <http://www.grawe.ua/ua/index.htm>.
24. Офіційний сайт компанії «Княжа Лайф VIG». URL: <https://www.kniazha-life.com.ua>.
25. Офіційний сайт компанії «ІНГО Україна Життя». URL: <http://www.ingo.ua/ru/ingo-life>.
26. Офіційний сайт компанії «КД - Життя». URL: <http://www.kd-life.com.ua>.
27. Страхування життя в зарубіжних країнах. URL: <https://avdenin.ru/lifeinsurance/strahovanie-zhizni-v-zarubezhnyh-stranah.html>.

References

1. Khudyakov, A. I. (2004). *Strakhovoe pravo [Insurance law]*. St. Petersburg: Izd-vo R. Aslanova «Yuridicheskii tsentr Press» [in Russian].
2. Boyko, L. O. (2017). Suchasni tendentsii rozvytku strakhuvannia zhyttia v Ukraini [Modern Trends in the Development of Life Insurance in Ukraine]. *Finansovye uslugi – Financial services*, 2. Retrieved from <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>.
3. Fedorova, T. A. (Ed.) (2008). *Strakhovanie [Insurance]* (3rd ed.). Moscow: Magistr [in Russian].
4. Ermasov, S. V., Ermasova N. B. (2008). *Strakhovanie [Insurance]* (2nd ed.). Moscow: Vysshee obrazovanie [in Russian].
5. Shykhov, A. K. (2001). *Strakhovanie [Insurance]*. Moscow: YuNITI-DANA [in Russian].
6. Osadets, S. S. (Ed.) (2002). *Strakhuvannia [Insurance]* (2nd ed.). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
7. Aleksandrova, T. R., Mereshchiakova, O. V. (1996). *Kommercheskoe strakhovanie (spravochnik) [Commercial Insurance (directory)]*. Moscow: Institut novoi ekonomki [in Russian].
8. *Kembrydzhskyy slovnyk [Cambridge Dictionary]*. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org>.
9. *Pro strakhuvannia [On Insurance]*. № 85/96-BP (07.03.1996). Retrieved from <http://www.rada.gov.ua>.
10. *Istoriia vynyknennia kompanii strakhuvannia zhyttia [History of the emergence of life insurance companies]*. Retrieved from <http://www.sk-ridna.com.ua/home/913--400-.html>.
11. *Strakhuvannia zhyttia ta pensii [Life insurance and pensions]*. Retrieved from http://pidruchniki.com/18421120/strahova_sprava/strakhuvannia_zhyttia_pensii.
12. Kryvytska, O. R. (2012). Evoliutsiia strakhuvannia zhyttia v Ukraini [Evolution of life insurance in Ukraine]. *Nauka i ekonomika – Science and Economics*, 4, 94-101 [in Ukrainian].
13. *Istoriia strakhuvannia [History of insurance]*. Retrieved from <http://sk-spas.com.ua/allOfInsurance.php>.
14. Romenska, A. (2011). Mekhanizm efektyvnoho upravlinnya strakhovoyu kompaniyeyu [The mechanism of effective management of an insurance company]. *Zbirnyk naukovykh prats «Ekonomichniy analiz» – Collected Works «Economic Analysis»*, 8, part 1, 307-311 [in Ukrainian].
15. *Forinshurer [Forinshurer]*. Retrieved from <https://forinsurer.com>.
16. Luzhna, Kh. M. *Suchasnyi stan strakhovoho rynku strakhuvannia zhyttia v Ukraini [The current state of the insurance life insurance market in Ukraine]*. Retrieved from <http://libfor.com/index.php?do=cat&category=fnansoviy-rinok>.
17. *Natsionalna komisiya, shcho zdiysnyuye derzhavne rehulyuvannia u sferi rynkiv finansovykh posluh [National Commission for the regulation of financial services markets]*. Retrieved from www.dfp.gov.ua.
18. *Ofitsiynyi sait kompanii «MetLayf» [Official site of the company «MetLayf»]*. Retrieved from <http://www.metlife.ua/uk/Individual/Who-We-Are/index.html>.
19. *Ofitsiynyi sait kompanii «UNIKA Zhyttia» [Official site of the company «UNIKA Zhyttia»]*. Retrieved from <https://unika.ua/ua>.
20. *Ofitsiynyi sait kompanii «TAS» [Official site of the company «TAS»]*. Retrieved from <http://www.taslife.com.ua>.
21. *Ofitsiynyi sait kompanii «PZU Ukrayina Zhyttia» [Official site of the company «PZU Ukrayina Zhyttia»]*. Retrieved from <https://www.pzu.com.ua>.
22. *Ofitsiynyi sait kompanii «ASKA – Zhyttia» [Official site of the company «ASKA – Zhyttia»]*. Retrieved from <http://aska-life.com.ua/uk>.
23. *Ofitsiynyi sait kompanii «HRAVE Ukraina Zhyttia» [Official site of the company «HRAVE Ukraina Zhyttia»]*. Retrieved from <http://www.grawe.ua/ua/index.htm>.

24. *Ofitsiyni sait kompanii «Kniazha Layf VIG»* [Official site of the company «Kniazha Layf VIG»]. Retrieved from <https://www.kniazha-life.com.ua>.

25. *Ofitsiyni sait kompanii «INHO Ukraina Zhyttia»* [Official site of the company «INHO Ukraina Zhyttia»]. Retrieved from <http://www.ingo.ua/ru/ingo-life>.

26. *Ofitsiyni sait kompanii «KD – Zhyttia»* [Official site of the company «KD – Zhyttia»]. Retrieved from <http://www.kd-life.com.ua>.

27. *Strakhuvannia zhyttia v zarubizhnykh krainakh* [Life Insurance in Foreign Countries]. Retrieved from <https://avdenin.ru/lifeinsurance>.

Штирхун Христина Ігорівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Штырхун Кристина Игоревна – кандидат экономических наук, ассистент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Shtyrkhun Khrystyna – PhD in Economics, Assistant Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: khrystyna.shtyrkhun@gmail.com

Ольховик Юлія Петрівна – магістр, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Ольховик Юлия Петровна – магистр, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Olkhovuk Yuliia – Master, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: yuliya_olkhovik@ukr.net

Романенко Олександр Павлович – магістр, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Романенко Александр Павлович – магистр, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Romanenko Oleksandr – – Master, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).